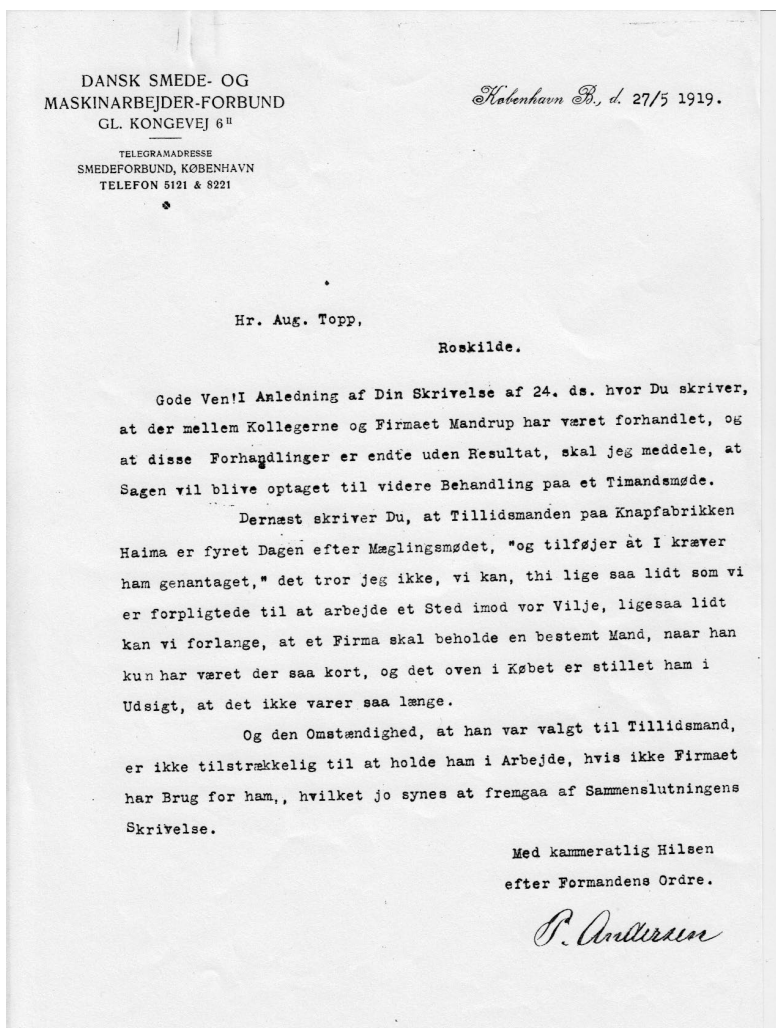

Mange temaer i spil 1922-1924

De dårlige tider afspejledes i de diskussioner, som medlemmerne havde på generalforsamlinger og medlemsmøder. Det var i den situation, at der skulle forhandles overenskomst, og her viste arbejdsgivernes krav tydeligt, at det var en økonomisk svær tid. De krævede både en forlængelse af arbejdstiden og en nedsættelse af lønnen – det gjaldt også for overarbejde og søn- og helligdagslønnen. Desuden krævede de, at der kun skulle være tillidsmænd på de virksomheder, hvor der var flere end 5 ansatte, og at man skulle have arbejdet på virksomheden i 1½ år for at være tillidsmand. Disse krav faldt ikke i god jord i Roskilde, fordi det ville være umuligt for svendene på de små arbejdspladser at få en tillids-

*Brev til Topp fra
Forbundet om to sager.
Den ene hos Mandrup
(Hammerbo Maskin-
fabrik), hvor forbundet
går videre med sagen.
Den anden sag drejer
sig om en afskedigelse,
hvor forbundet ikke
mener, at man vil opnå
noget ved at gå videre.*

mand. Arbejdsgiverne krævede desuden ret til at bestemme arbejdstiden - og så skulle lærlingeforholdene ændres. Det var medlemmerne i Roskilde heller ikke tilfredse med.

Forligsmandens overenskomstforslag lignede til forveksling arbejdsgivernes krav, og det fik formanden til at kalde det "et uforskammet forlangende". Topp kunne ikke anbefale, at man stemte ja, og han tilføjede, "at det var et råddent forlig", og at han ikke kunne forstå forbundsformandens anbefaling. Der fulgte nu en længere og følelsesladet debat, og det endte med, at forslaget blev stemt ned med 69 nejstemmer - der var 1 ja-stemme. Det samme mønster kunne man finde over hele landet, og derfor startede arbejdsgiverne en lockout.

Medlemmer var især utilfredse med, at tillidsmandens status blev truet på de mange mindre virksomheder, og derfor foreslog formanden en resolution, og den blev diskuteret på en ekstraordinær generalforsamling d. 17. marts 1922:

Roskilde afdeling forsamlet til ekstraordinær generalforsamling udtaler sin misbilligelse over, at hovedbestyrelsen, efter at arbejdsgiverne pure havde afvist forslaget angående bedriftsnævn, kunne gå med til den af arbejdsgiverne krævede tilføjelse ... sålydende: "Ligesom en tillidsmand, der er valgt under en periode med et større arbejdsantal, ophører at være tillidsmand osv".

Denne tilføjelse er jo accepteret, dog således at arbejdsantallet skal være gået ned for et tidsrum af 3 måneder.

I det tilfælde at den tilføjelse kommer til at stå i overenskomsten, vil organisationens bedste tillidsmænd, de af vore kolleger, der virkelig gør et stort arbejde for sine kammerater, meget snart få at vide, at de ikke er tillidsmænd mere, og at der desværre ikke er brug for dem mere.

At arbejdsgiverne gerne formindsker sit arbejdsantal lidt, når de dermed kan blive af med en dem forhadet tillidsmand i løbet af 3 mdr. Det turde der dog ikke være nogen tvivl om med vore tidligere erfaringer for øje. Vi påstår, at det er den forkerte vej, vi går, i stedet for udvidelse af tillidsmandsinstitutionen ved bedriftsnævn, skulle de nu være betydeligt forringet, men vi tvivler ikke om, at hele forslaget vil blive forkastet. Vi henstiller til hovedbestyrelse, at de ved de kommende forhandlinger vil søge, at den tilføjelse ikke kommer til at stå i overenskomsten.

Resolutionen blev vedtaget og sendt ind til hovedbestyrelsen.

Forligsinstitutionen fremlagde et nyt forslag d. 9. marts, som var noget bedre end det første. De første 6 % af et fald i pristallet ville ikke påvirke lønnen, og der var sket en forbedring af betalingen af overarbejde. Men på trods af disse – små – forbedringer forkastede medlemmerne i Roskilde igen forligsforslaget. Det samme gjorde smedene og maskinarbejderne over hele landet, og flere afdelinger i København foreslog, at man organiserede en generalstrejke. Afdelingen fik mange henvendelser og resolutioner om generalstrejke, og bestyrelsen besluttede, at de ville anbefale generalstrejke.

Der kom dog ingen generalstrejke, men der kom et "forlig", som gav en lønnedgang på 15 %. Det var man bestemt ikke tilfreds med i Roskilde, og på en ekstraordinær generalforsamling i maj fremlagde Topp igen en resolution, som på det skarpeste misbilligede, at hovedbestyrelsen ikke havde sendt forliget ud til urafstemning. Samtidig krævede man, at der blev indkaldt til en ekstraordinær kongres, hvor ledelsen kunne stå til ansvar "for dens brud på lovene" – resolutionen blev vedtaget uden debat.

Maglekilde Maskinfabrik og tillidsmanden August Topp

Det kunne være farligt, at være faglig tillidsmand – både på arbejdspladserne og i afdelingernes bestyrelser. I Dansk Smede og Maskinarbejderforbund Roskilde ser man det på den lange række af formænd, som foreningen havde haft i de første 30 år - mange af dem kun i kort tid. August Topp havde været formand siden 1917, og i begyndelsen af 1920'erne mærkede han det stigende pres, som arbejdsgiverne lagde på afdelingens ledende tillidsmand. Topp arbejdede på Maglekilde Maskinfabrik, og det skete flere gange, at arbejdsgiveren og arbejdslederen forsøgte at lægge pres på ham.

Det var helt klart i 1922, hvor Topp mente, at han blev udsat for regulær boykot. Han drøftede sagen med bestyrelsen, og han skrev derefter til Forbundets hovedbestyrelse for at få bistand. På et møde i afdelingen d. 6. maj blev forholdet diskuteret, og et bestyrelsesmedlem hævdede, at maskinfabrikken ikke skulle ansætte Topp, når der ikke var noget arbejde. Det synspunkt blev afvist af Topp, som sagde, "at der havde været arbejde, men de havde tilbudt at sende en anden mand i stedet for Topp, som var forlangt". Efter en kortere diskussion vedtog bestyrelsen at skrive til hovedbestyrelsen:

Topp contra Maglekilde Maskinfabrik.

Til hovedbestyrelsen for Smede og maskinarbejder-
nes Forbund fra Smede og Maskinarbejdernes Forbund
Roskilde Afdeling forsamlede til ekstraordinær general-
forsamling lørdag d. 6. maj henstiller til hovedbestyrel-
sen, at de med alle til rådighed stående midler søger at
genindsætte tillidsmanden på Maglekilde Maskinfabrik
Aug. Topp i hans plads.

Vi begrundet det med, at vi sikkert ved, at det ikke er
som arbejder, men som tillidsmand, at den virksomhed
søger at befri sig for ovennævnte kollega. Vi tilsiger vor
formand al den støtte vi formår og håber, at hovedbe-
styrelsen også vil gøre sit til, at retten går sin gang.

Derefter blev der holdt et mæglingsmøde uden resultat, og
på et møde d. 1. juli besluttede medlemmerne at udsætte sa-
gen til en ekstraordinær generalforsamling, fordi der ikke
var kommet så mange medlemmer. Til gengæld meddelte
formanden, at Forbundet havde nægtet at indkalde til den
krævede ekstraordinære kongres – "der var jo ikke mere end
29 afd. ud af 85, der havde forlangt en sådan".

Afdelingen besluttede, at der skulle være ekstraordinær
generalforsamling d. 15. juli, og vi ved ikke om den blev
holdt, for i protokollen er der to blanke sider med overskrif-
ten: "Ekstraordinær generalforsamling 15-7-22".

D. 5. august oplyste næstformanden, at sagen mellem
Topp og Maglekilde var endt godt for Topp - han vandt nem-
lig sagen.

Lønproblemer og kontingent

Den fortsatte krise - med de mange arbejdsløse - fik flere af
medlemmerne til at tage arbejde til en lavere løn, og det blev
et problem i Roskilde i løbet af 1922. I Roskildeafdelingen
tog man sagen op på et fælles bestyrelses- og tillidsmands-
møde i august. Formanden fortalte, at arbejdsgiverne hver-
vede arbejdere fra andre byer og underbød de udenbys ar-
bejdere på lønnen – en ny form for skruebrækkeri. Topp slog
fast, at det var umuligt for arbejderne i Roskilde at arbejde
sammen med de udenbys arbejdere, "da vi ikke kan gå ned
til den løn".

Formanden fremviste en lønpose fra Mandrups Maskin-
fabrik, som viste, at arbejderen kun fik 50 kr. om ugen. Han
mente, at det var forkert af arbejdsgiveren, fordi de udenbys
arbejdere skulle have den normale betaling for deres arbejde.

Det var en forpligtigelse for afdelingen at sikre, at de lokale arbejdsløse fik arbejde, inden der blev hyret nogen udefra. Et af medlemmerne havde hørt, at de udenbys ikke var med i en fagforening, fordi de ville slippe for kontingentet.

Formanden understregede, at det var galt, når der også var stor forskel på lønnen i Roskilde og sammenlignelige byer – for det var Roskilde, der var bagud. De store lønforskelle fik formanden til at erklære, at der var grund til at kræve mere i løn – og han foreslog en forhøjelse på 15 øre i timen.

Der var et lokalt problem i afdelingen: den ekstra krone, som man tidligere havde vedtaget at betale for at støtte de arbejdsløse. Alle var enige om, at kontingentet var højt, og der var nogle, som mente, det var for højt. Topp mente, at man skulle tænke over, hvor meget den krone betød for de arbejdsløse – og at det var vedtaget af en generalforsamling. Bestyrelsen ville alligevel se på sagen, og den ville blive behandlet på en generalforsamling. Efter mødet blev bestyrelsen enige om at foreslå, at man skulle stoppe betalingen fra 1. november, fordi der alligevel nok ville være råd til at støtte de arbejdsløse til jul.

I mellemtiden var Topps sag med Maglekilde aktuel igen, fordi han havde modtaget voldgiftskendelsen, som fastslog at behandlingen af ham var forkert. Derfor havde Topp sendt et erstatningskrav til Maglekilde.

På generalforsamlingen i oktober fremlagde Topp bestyrelsens kontingentforslag, og kassereren oplyste, at der var 600 kr. i kassen, og hvis der kom yderligere 400 kr., så ville det være muligt for afdelingen at give de arbejdsløse huslejhjælp i 5 måneder, og han tilføjede, at der var indbetalt ca. 8.000 kr. i ekstra kontingent, og de arbejdsløse havde fået 7.200 kr. i huslejhjælp. Derefter blev forslaget diskuteret frem og tilbage, og det endte med, at bestyrelsens forslag blev vedtaget.

Topps sag med Maglekilde sluttede i november, hvor han fik tilkendt 450 kr. i erstatning, og så skulle Maglekilde Maskinfabrik ansætte ham igen - når de skulle bruge en smed.

Ungsvendenes løn

Afdelingen blev hele tiden udfordret af nye problemer, som medlemmerne skulle tage stilling til. I årenes løb havde der udviklet sig et solidt medlemsdemokrati med mange medlemsmøder og flere generalforsamlinger om året og ofte en eller flere ekstraordinære generalforsamlinger. Der kom for det meste mange medlemmer, selv om det kunne hænde, at

der var møder, hvor formanden mente, at de ikke var nok til at træffe vidtgående beslutninger, og så blev sagen udsat til næste møde.

I december 1922 fik man et nyt problem, som de ældre arbejdere ikke havde haft før, fordi de nyuddannede svende fik mindre i løn end en arbejdsmand. Derfor skrev Topp til Forbundet: "der er noget meget forkert i det, at de unge svende der lige er udlært skal arbejde billigere end en arbejdsmand", og han understregede, at svenden havde stået i lære i 4 år og bestået svendeprøven.

I den situation besluttede medlemmerne, at der skulle gøres noget for de unge, både fordi de ikke skulle underbetales, og fordi det kunne virke som løntrykkeri. Afdelingen kunne - som der står i protokollen - "ikke tage det med ro". Formanden foreslog, at der blev sendt strejkevarsler til de værksteder, hvor lønnen var for lille - "hvis vi ikke fik sat lønnen i vejret på anden måde". I første omgang blev det besluttet, at de nye svende ikke måtte arbejde for under 1 kr. i timen - og den besked blev sendt ind til Forbundet.

På den første generalforsamling i 1923 var sagen igen på dagsordenen, og formanden ønskede en afstemning, om hvorvidt de unge svende måtte arbejde for mindre end 1 kr. i timen. Han understregede: "Det er jo meningsløst, at vi skal stå 4-5 år i lære for at opnå en mindre løn end en arbejdsmand." Det blev da også vedtaget, at ingen måtte arbejde til den lille løn.

Det var ofte de samme virksomheder, som afdelingen havde problemer med, det var virksomheder, som ofte antog arbejdere, som ikke var med i fagforeningen eller også blev svendearbejdet udført af en ufaglært arbejder. Medlemmerne måtte ikke arbejde under forhold, hvor deres arbejdsplads blev truet på den måde. Det var altid formanden, som blev sendt afsted for at løse problemerne, og det lykkedes faktisk ofte for Topp at få lavet en aftale. Og hver gang formanden nåede et resultat, blev fagforeningens vigtighed for medlemmerne mere tydelig.

Afdelingen blokerede smedeværkstedet på Maglekilde i februar 1923, men det virkede ikke, for der blev stadigvæk smedet. Det viste sig, at det var Topp, der havde givet en af svendene lov til at færdiggøre en akkord, "så han ved udbetalingen af overskuddet kunne få klaret sin gæld til Forbundet". Derefter måtte han ikke smede mere, men her var de andre smede på Maglekilde ikke enige med Topp, og de mente, at hvis der manglede en bolt, så var det i orden at

smede en. Sagen kunne derfor ikke afgøres, og problemerne fortsatte på Maglekilde, og til sidst ekskluderede de ham, der blev ved med at smede og svejse.

På generalforsamlingen i foråret 1923 fremlagde bestyrelsen et forslag til ændringer af Forbundets love:

1. Medlemmer, der er fyldt 60 år, og som har været med i 35 år, skal være kontingentfrie.
2. Ingen tilrejsende må søge arbejde, før han har meldt sig i afdelingen – begge forslag blev vedtaget uden diskussion.

Formanden fremlagde desuden en række andre forslag til kongressen: man ville sikre tillidsmanden, få regler om antallet af lærlinge i forhold til antallet af svende og ret til 6 dages sommerferie med løn efter 6 måneders arbejde på samme værksted - det blev også vedtaget. Det er sikkert, at der havde været en længere debat i afdelingen, selv om det ikke afspejles i protokollen.

Det var også på den tid, at man ser de første tendenser til, at der kan forhandles løn på de enkelte værksteder, og det udløste selvfølgelig også en længere diskussion. Formanden mente, at det var bedst, hvis man ikke skulle forhandle samlet, men han blev modsagt af cykel- og automekanikerne, som havde indsendt deres krav til alle værksteder i Roskilde – og det ventede de sig meget af.

Støtte til de arbejdsløse

De dårlige tider fyldte meget på medlemsmøderne, og man hæftede sig især ved, hvor svært det var at kræve mere i løn, når der ikke var noget arbejde. Understøttelsen til de arbejdsløse var meget vigtig for medlemmerne. Alle ønskede at støtte de arbejdsløse, men når der var flere arbejdsløse, var der også færre til at betale til understøttelse. Bestyrelsen havde den opfattelse, at det var vigtigst at støtte dem, der overhovedet ikke fik nogen hjælp. Afdelingen måtte dog stille det krav, at man skulle have været medlem i ½ år for at få den lokale understøttelse.

I juni 1923 foreslog Topp, at den krone man betalte til de arbejdsløse, blev sat ned til 50 øre, "fordi der ikke kunne pålignes medlemmerne mere, da lønnen jo er gået meget ned", og det blev vedtaget af medlemmerne. Formanden takkede, fordi det viste medlemmernes kammeratskabsfølelse.

Samtidig undrede det Topp, at der blev arbejdet over på

flere fabrikker og værksteder – men det var arbejdsgivernes krav til de ansatte. Bestyrelsen besluttede derfor, at det skulle pålægges medlemmerne at nægte overarbejde. Hvis det var helt uundgåeligt, måtte det ikke vare mere end 3 timer om ugen – ”for hvis arbejdet ikke kunne blive færdigt, kunne der antages flere mænd”.

I juli var arbejdsgiverne igen ude efter Topp. Roskilde Maskinfabrik havde sendt ham hjem for at ”puste et par dage”, men det varede i 6 uger. Og det på trods af, at der var rigeligt med arbejde, og fabrikken havde tilmed antaget en ung svend til 1 kr. i timen. Den unge svend var dermed løntrykker, som arbejdede, selv om han havde fået at vide, ”at han ikke måtte udføre dette arbejde”.

Den unge svend var derfor til møde med bestyrelsen, hvor han fik den besked, ”at på grund af hans ungdom, ville de lade det gå for denne gang”, men han skulle ikke gøre det igen.

Efter Forbundets kongres måtte en nedslået formand konstatere, at de forslag som Roskilde havde indsendt nærmest var blevet syltet – det gjaldt både for tillidsmænd og lærlinge. Formanden mente derfor, at det havde været en dårlig kongres, og at den nærmest gik baglæns.

Der var stadigvæk problemer for Topp, når han arbejdede på Roskilde Maskinfabrik, og Topp bragte sagen op på generalforsamlingen, fordi han gerne ville have opbakning ”til at gøre det fornødne”.

Det medførte en længere debat, og der var nogen, som mente, at Topp burde have søgt andet arbejde, når der ikke var arbejde på Maskinfabrikken. Generalforsamlingen bakkede trods alt Topp op, og det blev fastslået, ”at der ikke skulle arbejdes mere på hans plads, den skulle boykottes fra dato”.

Efter generalforsamlingen henvendte Topp sig på Roskilde Maskinfabrik for at høre, om der var noget arbejde, og han blev lovet arbejde i Køge - men man ventede på at få materialer. Topp var derfor indstillet på, at man lod sagen hvile, selv om den unge svend stadigvæk arbejdede på Topps plads. Medlemmerne var temmelig trætte af svenden, der ifølge protokollen ”ville skide Topp et stykke, han svejsede når det passede ham”.

Der var med andre ord begyndt at komme regler, som alle parter skulle følge, og da Topp opdagede, at der kunne være problemer med reglen om højst 3 timers overarbejde om ugen, indkaldte han til bestyrelsesmøde i slutningen af

september. Her erklærede han, at man nok var nødt til at stryge bestemmelsen om begrænset overarbejde, fordi "det blev vanskeligt at gennemføre, og at vi direkte ikke skulle forbyde vore medlemmer at arbejde over, så meget de ville".

Afdelingen havde bare fulgt generalforsamlingens beslutning, og det havde kun givet formanden ubehageligheder. Derfor mente han, at forbuddet burde ophæves, men man skulle henstille til medlemmerne, at de ikke skulle arbejde over – hvis det var muligt. Appellen til medlemmerne kom, fordi der stadigvæk var stor arbejdsløshed. Medlemmerne bakkede op om den nye linje, og samtidig blev det foreslået, at den lokale understøttelse skulle fjernes fra begyndelsen af oktober – det skulle dog vedtages af en generalforsamling.

Fjernelsen af den lokale understøttelse var på dagsordenen d 6. oktober, og her sagde formanden, "at der ikke var så megen arbejdsløshed mere". Derfor kunne man fjerne ekstrakontingentet, og det blev besluttet, men bestyrelsen fik en bemyndigelse til at indføre et ekstrakontingent – "i tilfælde af større arbejdsløshed".

Da julen nærmede sig, mente afdelingen, at det var nødvendigt, "at uddele hjælp til vore arbejdsløse ..., således at de fik i forhold til deres arbejdsløshed", og tilskuddet blev gjort afhængig af om den arbejdsløse var gift eller ugift.

Konflikt på Leegaards Værksted 1924

I slutningen af 1923 begyndte konjunkturerne at blive bedre, selv om reallønnen stadig var 15 % lavere end i 1921, og arbejdsløsheden var begyndt at falde. Men da venstregeringen i 1924 førte en deflationspolitik med faldende omkostninger, betød det, at dyrtiden pressede lønnen ned.

Modsætningen mellem Dansk Arbejdsmandsforbund og Dansk Smede og Maskinarbejder Forbund blev i den situation sat på en alvorlig prøve. Konflikten bestod kort fortalt i, at de faglærte ofte kunne slutte forlig før arbejdsmændene, men da arbejdsgiverne ikke ville lave aftale med nogen, før arbejdsmændene stoppede deres strejke, var der et stærkt modsætningsforhold mellem de to forbund. De faglærte mente, at arbejdsmændenes taktik satte arbejderklassens velfærd på spil, og modsætningen blev meget tydelig i 1924.

Året startede meget fredeligt, og på den første generalforsamling var det vigtigste punkt – fordi der ikke var meget andet – en længere diskussion om, hvem der kunne deltage i afdelingens fester. Skulle børn kunne deltage, og hvad med formerne og sliberne - de betalte jo ingen-

ting til kassen - det sluttede med, at bestyrelsen skulle finde en ordning.

På samme tid havde Forbundet besluttet, at lærlingene skulle være en slags "underafdeling" i afdelingerne. Formanden fortalte om brevet fra Forbundet, men "han ville ikke læse det op", fordi det skulle behandles på et senere møde.

De bedre tider ændrede ikke hverdagen i afdelingen, og der var hele tiden problemer, som skulle løses. I januar 1924 opstod der en faglig konflikt på et værksted. Leegaards Værksted havde fyret en formand, som var medlem i afdelingen, fordi det ikke var gået så godt som forventet, og nu kunne de ikke betale akkordlønnen – sagde de. Men værkstedet havde næsten samtidig antaget en anden svend - til en lavere løn. Topp meddelte svenden, at han ikke måtte arbejde på værkstedet. Men svenden var ligeglad, og han begyndte alligevel, fordi værkstedet fortalte ham, at den fyrede formand ikke kunne lave det pågældende arbejde. Han påstod, at han fik 15 kr. mere i løn om ugen. Men så enkelt var det ikke, fordi den tidligere formand var blevet lovet 75 kr. om ugen, men da der ikke var noget at bestille, så ville de kun betale 50 kr. - og så skulle formanden selv regulere arbejdstiden, så lønnen passede.

Det var en principiel sag for afdelingen. Topp hævdede, at når bestyrelsen havde bestemt, at der ikke måtte arbejdes under en bestemt løn på værkstedet, så skulle medlemmerne rette sig efter det. Derfor skulle svenden "holde op eller også går bestyrelsen". På mødet d. 2. februar fik bestyrelsen enstemmig opbakning, og så blev værkstedet blokeret. Det blev foreslået, at man skulle have en ekstraordinær generalforsamling, hvis svenden gik på arbejde om mandagen.

Hos Leegaard blev konflikten dog afsluttet i løbet af kort tid, og spørgsmålet blev reduceret til en misforståelse mellem bogholderen og den tidligere formand. "Men bestyrelsen misbilligede på det skarpeste" alles optræden. Forløbet havde alligevel været gavnligt, fordi bestyrelsen fik mulighed for at vise, at man havde viljen til at sætte en beslutning igennem.

Overenskomstforhandlingerne i 1924

De fleste arbejdspladser i jernindustrien i Roskilde havde lokale lønforhandlinger, og det skete, at man måtte bruge de såkaldte "snavspege", for at få lønnen op på et niveau, så svendene ikke blev underbetalt. Derfor foreslog Topp, at man forhandlede samlet med alle virksomhederne, men der blev indtil videre ikke besluttet noget.

Pristallet steg i 1924, og i afdelingen mente man, at stigningen var så stor, "at det var umuligt at klare sig med den løn, vi får nu". Derfor måtte man kræve mere i løn, og det startede en længere debat blandt medlemmerne. Det endte med, at man ville rejse et lønkrav på 15 øre i timen, og "det skulle ske tirsdag d. 4. marts kl. 10 over det hele". Medlemmerne var enige om at forhandle det samme krav, men det lignede ikke en fælles forhandling, fordi kravet skulle fremsættes på hver eneste virksomhed.

Kravene blev ikke imødekommet, og der blev indkaldt til et mæglingssmøde på Hotel Prindsen d. 10. april. Afdelingen holdt møde to dage efter, og da formanden ikke havde deltaget i mæglingssmødet på grund af udearbejde, redegjorde næstformanden for mødets resultat. Fabrikanterne ville for det meste ikke give noget - der var dog få værksteder, som tilbød et par øre, men det ville svendene ikke tage imod. Hele overenskomsten blev derfor sendt videre til Ti-mandsudvalget, og lønkravet blev henlagt til senere forhandling.

I begyndelsen af maj var der nyt fra Timandsudvalget, og formanden aflagde beretning på et månedsmøde. Men der er ingen oplysning om resultatet, og det var nok fordi - som der står i protokollen - "at der var flere ting i beretningen, der ikke rigtig passede". Men der var - som altid - en livlig debat.

Lærlingene

Smedekongressen havde i 1923 besluttet at udvide Forbundets aktiviteter ved at organisere lærlingene i Forbundets afdelinger - en slags lærlingenes landsorganisation. Det var en vidtgående beslutning, som i begyndelsen ikke omfattede alle de lærlinge, der var i smedefaget - men det var en start. Kongresbeslutningen var en understregning af, at man nu ville gøre en indsats for lærlingene. Lærlingenes forhold var blevet syltet, selv om man fra omkring 1900 havde forsøgt at varetage de unges interesser overfor arbejdsgiverne. Man havde dog ikke opnået ret meget - det var kun hensigtserklæringer fra arbejdsgiverne.

Lærlingenes forhold var meget ringe: de fik en lav løn, havde lange arbejdsdage, og de blev brugt til at producere billigt frem for at bruge tiden på uddannelse. Lærlingeloven tillod tilmed, at mester pryglede en lærling. Man kunne faktisk bruge politiet til at hente en lærling tilbage, hvis han rendte af pladsen.

Roskilde-afdelingen interesserede sig meget for lærlin-

genes forhold, og på en ekstraordinær generalforsamling i marts 1924 fortalte formanden om bestræbelserne på at organisere lærlingene. I februar havde man fået det nævnte brev fra Forbundet. Topp redegjorde for indholdet og oplæste den resolution, der var blevet vedtaget. Topp mente dog ikke, at lærlingenes organisation var den rigtige, og han anbefalede et forslag om at se tiden an. Og det vedtog forsamlingen.

Fag og fest

Afdelingen havde i mange år afholdt en skovtur, en stiftelsesfest og "et juletræ", og det blev altid planlagt af et udvalg - sådan skete det da også i 1924. Man diskuterede skovturen på flere møder, og bestyrelsen foreslog, at man skulle tage til Herthadalen d. 20. juli. Kassereren mente, "at kassen nok kunne betale - især hvis der var mange med". Det var ikke alle, der var glade for den valgte dato, men det kunne da laves om, sagde formanden. Det medførte igen en større diskussion, men turen blev vedtaget. Man skulle "køre til Herthadalen og Ledreborg med øl på vognene og fælleskaffe i Herthadalen og én krone pr. deltager til kørsel. Hjemkørsel kl. 1". På turen skulle man se parken og evt. også slottet på Lindenberg - men detaljerne blev overladt til festudvalget.

Når der i sommerens løb blev afholdt arbejderstævne i en eller anden by på Sjælland, blev medlemmerne i Roskilde altid inviteret med - formanden anbefalede altid, at man deltog, men det endte næsten altid med, at man kun sendte fanebæreren og fanen.

Der var altid stor interesse for stiftelsesfesten - det var da også en god lejlighed til at få et afbræk i efteråret. Man forsøgte at lægge festen tæt på stiftelsesdagen d. 30. oktober. Smedene og maskinarbejderne kunne nemlig godt lide deres traditioner, og derfor var menuen i mange år, som den man fik i 1897: "En bøf med brunede kartofler og diverse akvavit-ter, en bajer og bagefter smørrebrød og ost" - og så var der dans.

Fra begyndelsen af 1920'erne blev det også en fast tradition, at afdelingen holdt sit juletræ mellem jul og nytår. Alle de indendørs arrangementer blev efter 1899 afholdt på Fjordvilla.

Afdelingens bestyrelse opfordrede altid medlemmerne til at deltage i demonstration d. 1. maj - hvor parolen i 1924 var kampen for at fastholde 8-timers arbejdsdag. Den samme opfordring kom også til grundlovsdagen, hvor medlemmerne skulle deltage i processionen med fanen i spidsen. Afde-

lingen havde en stærk social identitet ved siden af det faglige arbejde.

De fortsatte overenskomstforhandlinger

Hovedorganisationerne fortsatte med at forhandle i sommeren 1924, men de kom ikke ud af stedet. Det var det samme i Roskilde, hvor afdelingens forhandlinger om lønforhøjelse altid endte i det såkaldte Timandsudvalg. I 1924 blev der forhandlet med Mandrups Maskinfabrik og Knapfabrikken Haima. Forhandlingerne gav ikke noget resultat, og svendene syntes, at selv akkorderne var blevet dårligere. Mæglingforsøgene i Timandsudvalget nåede i august 1924 et meget beskedent resultat: arbejderne hos Mandrup fik en forhøjelse på 2 øre i timen og på knapfabrikken fik de 5 øre, men det var da bedre end arbejdsgivernes krav om lønnedgang.

De små lønforhøjelser på de to fabrikker løftede ikke lønnen andre steder, og det var mest iøjnefaldende på Himmelev Maskinfabrik og Maglekilde Maskinfabrik, hvor lønningerne var så lave, at det virkede løntrykkende. Bestyrelsen i afdelingen følte, at de ikke altid blev bakket op af medlemmerne, når svendene arbejdede til lønninger, der var for lave, og bestyrelsen truede med at træde tilbage i slutningen af september – det blev dog udsat til generalforsamlingen.

På generalforsamlingen d. 4. oktober tog formanden fat på problemet, og han forklarede om de forskellige lønninger på værkstederne, og han understregede, at nogen steder var lønnen simpelthen blevet for lav. Årsagen fandt han blandt andet i det forhold, at der var kommet flere svende fra Jylland, som søgte arbejde i København og omegn. Formanden havde gjort dem opmærksom på, at de kun måtte arbejde til den aftalte løn.

Generalforsamlingen debatterede bestyrelsens arbejde for at få hævet lønnen, og en afstemning viste ikke overraskende, at der var fuld tillid til bestyrelsen.

I oktober opsagde jernindustrien alle overenskomsterne, og det gjorde ikke de lokale forhandlinger nemmere. Men afdelingens bestyrelse rystede ikke på hånden: de stillede krav om højere løn "over det hele". Kravet blev begrundet med, at pristallet hele tiden steg, og bestyrelsen krævede en lønforhøjelse på 20 øre i timen. Men efter en længere diskussion bestemte medlemmerne, at man kun skulle kræve 10 øre mere i timen. Hvis arbejdsgiverne sagde nej til det, så skulle det hurtigt overgives til mægling.

Den linje fik ikke opbakning i Forbundet, der mente, at afdelingen kun skulle satse på Mandrups Maskinfabrik, hvor timelønnen var 131 øre og på Maglekilde Maskinfabrik, hvor timelønnen var 130 øre, fordi gennemsnitslønnen i provinsen var på 137 øre. Når lønnen var blevet hævet de to steder, så kunne man tage fat med højere lønkrav over hele linjen. Alligevel vedtog bestyrelsen, at "rejse et samlet lønkrav på 10 øre", og det skulle ske d. 13. november kl. 10.

Det var forbundsformand I.A. Hansen meget utilfreds med, og "han mente ikke, det kunne lade sig gøre, da vore lønninger jo var delvis over gennemsnitslønnen i provinsen". Det var bestyrelsen utilfreds med, men de trak alligevel kravet lidt tilbage på enkelte værksteder, hvor lønnen var højest, og så ville de høre medlemmerne på generalforsamlingen.

Da man kom frem til generalforsamlingen, havde formanden igen været i Forbundet "med vores krav om lønforhøjelse ... men igen fået afslag". Det var Topp bestemt ikke tilfreds med, så han havde skrevet til I.A. Hansen, som igen afviste den lagte linje. Men nu blev Topp stædig, og han fik bestyrelsen til at fremsætte samme forslag i lidt ændret form, men nu ville man kun rejse lønkrav på de virksomheder, der ikke var med i arbejdsgiverforeningen. Bestyrelsen ville forsøge med en lokal forhandling med de pågældende virksomheder – og det blev vedtaget af generalforsamlingen.